

D. D.

PRUDENTIA PRINCIPIS,

IN MUTANDIS LEGIBUS OECONOMICIS,
Breviter Delineata;

Atque

Conf. Ampl. SENAT. Pbil. in Reg. Acad. Aboëns.

Præside

VIRO Amplissimo & Celeberrimo

**D^N. PETRO ADRIANO
GADD,**

*Direct. Oecon. Reg. Chem. Profess. Ord. Reg. Acad.
Scient. Holm. Membr.*

Defendenda

A

Philos. Candid.

JOHANNE HELLENIO

Satagundensi,

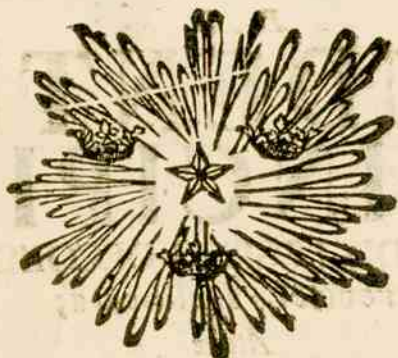
In AUDITORIO MAJORI Die IV Junii

An. MDCCXLII.

Horis ante meridiem solitis.

A B O Æ

Typis JOHANNIS CHRISTOPHORI FRENCKELL.

§. I.

Notissimum est, Leges nuncupari edicta Superioris de actionibus Subditorum. Si Superior est imperans civilis, Leges dicuntur Humanæ, atque pro diversa rerum indole diversimode dividuntur; in eâ autem omnes convenire debent, quod ad finem Civitatis sint directæ. Imperanti quippe felicitatem suam & tutandam & amplificandam commendarunt subditi. Huc itaque collineent decreta, huc facta tendant. Sunt vero leges, optima illa adminicula, quibus ad metam contingendam uti potest imperans, cujus est finem, adeoque etiam adminicula velle; quam ob rem potestas legislatoria ipsi competit. Non autem qualescunque sufficientiant leges, sed optimæ: tales ergo imperantis est ferre; noxias vero mutare, quasdam abrogare. Singula autem hæc, ut debite persequatur, Prudentia semper utatur ministra: hæc enim optima quævis cernere, eligere atque perficere docet; hæc impedimenta fortiter dimovere. Nos, cum jam in eo versamur, ut *Prudentiam*

Principis in mutandis legibus imprimis Oeconomicis conspicuam, paucis attingamus, Tuam, Lector Benevole, enixe compellamus benignitatem, velis ea nos complecti placideque recreare.

§. II.

Quæ legum sit mutatio, auditis ipsis terminis, clarius patet, quam ut multis eos opus sit explicare. Hæc duo tamen notabimus; leges vel ita exauctorari, ut omnino abrogentur; vel ut novæ simul in locum illarum substituuntur. Et quamvis singulæ leges Oeconomiam suo modo spectent; noster tamen discursus illas tantum attinget, quæ speciali ratione ad Oeconomiam tam publicam quam privatam pertinent augendam promovendamque, nec non in rationem cadunt quæstuum ampliandorum ut & sustentandorum. Excipiendæ itaque hic sunt cum plures aliæ, tum imprimis leges sic dictæ fundamentales, ut & monetariæ, quæ mutationem raro subeunt, rariusque patiuntur.

§. III.

Summa atque nunquam satis decantata Prudentiæ regula de legibus Oeconomicis, est: crebras & subitas solerter evitandas esse mutationes. Tanta omnino vis atque efficacia hujus est Canonis, ut illum inconcussim animoque infixum semper tenere debeant Imperantes. Omni in Civitate Oeconomica instituta, certæ tam regionis quam populi superstruenda sunt cognitioni: firmis itaque fundamentis, firma quoque sint, necesse est, decreta ipsis innixa. Prudens Imperans, certam eligit methodum felicitatem civium promovendi, eamque firmam & ratam esse jubet; huic leges suas accommodat: quibus ruptis, rumpitur methodus constituta, periclitatur salus. Omnes vitæ rationes, omnium commoda, omnes-

omnesque leges, quasi firmissimos in catena connectit articulos; quorum uno quassato & luxato, labefactatur tota. Quamobrem non tantum ipse a mutationibus quam maxime est alienus, sed et eas molientes indignatione & odio prosequitur. Prudens Imperans optime intelligit, quantum ad dignitatem auctoritatemque legum subvertendam faciant mutationes, quantaque incommoda secum ferant. Perviderunt hoc veteres Legislatores, *Lycurgus* aliique. Testatur idem *Historia*, ubique docens: melius sibi consulere civitatem, quæ Legibus, illis licet deterioribus, sed facile non mutabilibus utatur, quam melioribus & irritis. Nec aliter id quidem esse potest; quam constantes enim sunt leges, tam constans quoque est obsequium & observantia legum; tam firma etiam instituta singula, quæ Legibus innituntur. Crebræ mutationes optima quævis suffocant, atque, ne maturescant, impediunt. Ab initiis æqualiter semper distat hortulanus, repetitis vicibus surculos mox defringens infitos. Et non tantum instituta quævis, sed & artes Scientiæque, legibus variantibus, mirum quantum inhibentur, ne accrescant. Lex constans & stabilis facit, ut exacte ad illam vivatur: majorum ritus labentissime observant nati, difficulter ab istis recedentes; Legem mutatam ægre ferunt, vix ad illam se componentes: quo plures mutantur leges, eo major increfcit numerus actionum legibus imperfecte adtemperatarum: quæ res, quam sit periculosa, nemo non videt. Incertis legibus, vitæ genera mature eligi nequeunt, nec omne studium in uno sed pluribus addiscendis impenditur. Felicitas publica mutatur in publicam inconstantiam. Solertia Civium in communem abit pigritiam, tædium & incuriam: quisque etiam optimorum animum fere despondet. Commerciorum aleæ jactui fiunt simillima, fidesque, thesaurus eorum pretiosissimus, labefactatur. Rerum metallicarum Magistrum a computationibus suis in multos annos extendendis deter-

deterrentur. Fabricatores & artifices statum suum variantem potius, quam fixum & constantem considerant; adeoque viatoris in diversorio, non civis in Patria more se gerunt. Agricola dejectus animo, miseram potius agit vitam, quam fluctuante sic rerum statu, terram rite colendo, vires fatigat suas. Omnes bona sua Imperanti commiserunt tutanda; qui, si quorundam civium, legum mutatione aliove modo dissipat opes, amici quoque suorum casum complorant, simulque amorem Principi debitum exuunt; quin imo hostilem quandam mentem, legum displicentia, obtrectatione, contemptu & distorsione prodere student. Immo quum leges facile mutatum iri observaverint, totis viribus in id incumbunt, ut simile quid semper accidat, ubicunque leges lucro eorum aut studiis impedimento sint. Legibus jam quasi crepundiis lustrare cupiunt & nituntur. Fides publica legibus innititur; hisce autem inconstantibus, fides infirmatur. Cuius subdito jus competit leges Civitatis bonas & rectas habendi; de quo tamen jure multum cedere cogitur, crebra Legum mutatione aliud dictitante. *Minos*, prudenter lege sancivit, juveniles vires in æquitate legum & bonitate dijudicanda, non esse periclitandas; crebræ autem mutationes non possunt non omnium in se convertere oculos, imprimis eorum, qui damni quid inde ceperint. Nulla Lex tam stolidæ esse potest, ut non saltim cujusdam salus ipsi innitatur; mutata ergo lege, labefactatur salus ei innixa; omnes etiam calculi in futurum frustrantur: unde egestas, desperatio, miseria atque perversæ vitam sustentandi rationes. Hinc est, quod omnis Legum mutatio alicui noceat. Quid? Quod mutationes etiam utilissimæ, si crebræ & subitæ fuerint, obsunt; si non aliter, certe ansam præbendo nova moliendi, quævis instituta mutandi. cet. Quare nec ullos optatos habent progressus; nam & natu-

tura rapidas atque inordinatas expavescit mutationes. Aurifex non sine damno metalla refundit; multo minus leges, Rector Civitatis. Crebra itaque mutatio legum pro male se habentis vel labantis Reipublicæ signo habitâ semper est certissimo. Hæc aliaque plus minus occurrentia, satis superque demonstrant, crebras & subitas legum mutationes quam maxime esse noxias; quare etjam prudens imperans ab istis summopere sibi cavet, potissimum curans, ut omnia firmo suo stent talo, ut constantiam ejus probent, justitiam majestatemque.

§. IV.

Quævis autem mutationes evitari, hominesque instituta seu vitæ rationes, quas ipsi invenere, firmis & validis temperare deberent legibus; homines tamen sunt & manent, non tantum imperfecti; sed & corrupti sæpeque vitiis polluti, indeque dicta & facta eorum multis laborant navis, multisque subjiciuntur imperfectio- nibus: itaque leges humanæ ipsis similes sunt hominibus. Pauca sunt, quæ scimus; pauciora, quæ præscimus; bona autem cognita, quæ sequimur, paucissima, in mala potius ruentes. Unde evenit, ut leges haud raro fiant imperfectæ, iterataque egeant refusione; quin etjam mutatis rebus, temporibus, causis casibusque; mutandæ quoque sunt leges. Quum autem felicitas civilis, communis existat mensura, cui aptentur leges; patet hinc, eas non esse mutandas, nisi huic fini repugnent, vel etjam aliæ suppetant meliores, magisque ad finem conducentes. Quo circa notandum: Leges esse abrogandas, si de rebus agant nullius momenti, seu de iis, quæ legibus nec possunt nec debent circumscribi; si legibus contradicant antea latis, at mutationem respicientibus. Et sic porro.

§. V.

§. V.

Legem itaque mutaturus imperans, attente ac sedulo circumspiciat; utrum causæ fonticæ adsint, an minus; utrum hæc vel illa lex sit causa malorum, an aliæ rationes extrinsecæ; utrum mutatio totius legis, an parva sufficiat emendatio; utrum denique lex illa præmeditata sit aperte melior atque damna ablatura, an æque incerti eventus dubiæque bonitatis; nisi enim quidquam horum adsit, mutatione haud erit opus.

§. VI.

Necessitate jam politica legem mutandi præsentē, ipsam mutationem lente festinando adgrediatur imperans; prudentia enim suadente, rem sedulo perscrutetur; & ex omni quasi parte intueatur. Sic itaque modos detegat & arripiet, quibus instans mutatio, civibus grata & accepta sit reddenda. Quo ipso tantum sapissime efficitur, ut omnes mutationem ex animo exoptent.

§. VII.

Ante omnia autem Prudentis Imperantis est, non singula separatim tractare; sed simul, uno quasi intuitu & complexu omnia contemplari. Patet hinc, quanta, imo quam stupenda notitia, sapientia & prudentia præditum esse oporteat Principem rite imperaturum. Respiciat ad omnes res, personas & vitæ rationes, earumque perennem florem: unde multæ speciales prudentiæ regulæ emanant. Imitetur Imperans mercatorem providum, qui scite suo cum damno interdum multa emit & vendit, ut lucrum capiat ex reliquis. Totum Systema Oeconomicum regionis suæ introspiciet, quemque in toto effectu,

ctum, membri cujusdam pariat mutatio, scrutetur. Consideret ex. gr. annon instituto quodam Oeconomico mutato atque sublato, multa alia eidem inædificata lucrosiora vel maxime necessaria simul labefactentur & corrumpantur; vel etiam, magnis jam impensis factis, ad recuperandam partem earum, opus sit persequendum. Et quamvis magni redditus summum in Oeconomia constituent articulum; non tamen eorum tantum habeat respectum, ut ad eos omnia sua instituta accommodet, incipiat & exsequatur; multo minus privatum lucrum ipsum ad leges mutandas pelliceat, vel mutationis regulas ei dicitet. Plura sunt præsentī lucro anteponenda, ut multiplicatio quæstuum seu modorum cives nutriendi, numeri civium incrementum, aliaque ejuscemodi, quorum simul recordetur. Necessaria prævaleant minus necessariis; hæcque illis, quæ ad luxum & splendorem pertinent alendum.

§. VIII.

Sed non tantum quæ intus in civitate, verum etiam quæ exterius sint & fiant, cognita & perspecta sibi Imperans reddat singula, etiam minima; ut mutationem tempestive prudenterque suscipere sciat. Exempla ubique sunt obvia, quæ luculentissime docent; quanti hæc regula sit æstimanda; imprimis cum de mercatura, fabricis, cet. quæstio instituitur. Res exterorum, & res & leges haud raro mutant nostras; quin & viliores sæpe circumstantiæ magni in republica sunt momenti, atque haud vulgares in civitate requirunt variationes, sive intra sive extra illam occurrant. Adfunt ex. gr. casus festivi, alique, quibus nimio luxu mercium plus consumeretur, quam copia earum ferret: harum usus itaque tum prohibendus, qui tamen paullo post iterum concedi possit.

§. IX.

Ex his similibusque adparet, subitam & crebram paucis in casibus mutationem requiri. Et quo gravius, quoque est praesentius malum irrupens; eo citius & promptius mutatio legum aliaque adminicula sunt adhibenda. Nec imprudenter latas esse leges, earundem semper probat necessitas mutationis. Leges enim maxime ad praesentem rerum statum componuntur; rebus autem temporum progressu mutatis, mutandae quoque sunt leges. Ex. gr. Praemiis maectantur, qui certas important merces, quibus tamen paullo post, fabricatum ope, propria abundat terra. Lex itaque de importandis mercibus in contrarium tum optime mutari potest. Jam copia mercium interdum fit tanta, ut non sine dispendio vendi possint; quare modis illicitis lucrosiorem suae vitae rationem reddere tentant Fabricatores; Imperans ergo fabricationem hujus generis coarctare opus habet, eoque ipso leges mutare. Temporis denique successu evenit, ut ad vitia tantum exitialia nutrienda his mercibus abutuntur cives; indeque Princeps cogitur, arctissimis terminis cultum totius circumscribere vitae rationis. Plures in medium proferrunt casus, in quibus non tantum, non est imprudentiae, sed & summae prudentiae mutare leges antea latas.

§. X.

Prout varia instituta Oeconomica in se, & utilia & facilia esse, certissime probari potest; unus autem improvisus casus totum convellere valet propositum; ita etiam prudens Imperans, non theoreticas solum, sed & Practicas Historiae, Senatorum virorumque in re experitissimorum ope detectas adhibeat rationes; quotiesque

mutationem propositam majoribus obnoxiam esse periculis viderit, toties mutationem in posterum differat.

§. XI.

Antequam tamen mutationem persequatur imperans, diligentissime consideret, ne privilegia cujusdam rumpantur; ne commoda eripiat, ob quæ oneribus aggravati sunt cives, aut tributa solvunt; ne salus cujusdam, mutatione legum in discrimen vocetur aut penitus evertatur. Si autem hæc aliave mala mutationem necessariam comitentur, Prædenti Principi cordi fit, succurrere istis malis, damnum læsis resarciendo, concussam salutem reparando, novasque vias victus & honoris aperiendo.

§. XII.

Promulgaturus legem mutatam, ansam causasque mutationis aperte proponat atque edoceat Imperans, qui salutare vult prudens; ne occasio subministretur de prudentia ac Majestate Principis aliquid detrahendi, aut facta ejus obrectandi; ne mala ista rempublicam invadant, quibus alias mutationes solent esse obnoxia. Et si quando, legis antea abrogatæ vim mutando Princeps restituit, distincte explicet atque declaret, rationes istius abrogationis adhuc non esse valentes; sed aut nullas, aut rescissas & diremtas.

§. XIII.

Imperans ejus præcipue rei curam gerat, ut Viri cordati, jurisperiti, nec non virtutis atque justitiæ laude conspicui, constituentur Judices; nam mediocris bonitatis leges, si optime administrantur & executioni dentur,

tur, voto respondent; cum optimæ a malevolis, pigris atque obtusis detorquentur fructuque cassæ redduntur. Hæc ergo prudens Imperans ante omnia rite disponat; alias enim mutatio & emendatio legum non foret, nisi manca & mutila.

§. XIV.

Leges civiles conveniant legi naturæ & æquitati; si quæ autem ab ea discrepant; minori discrimine ad hanc regulam componi, eatenusque mutari possunt. Talem ergo Imperans potissimum instituat mutationem, quæ ad jus naturæ & gentium, conformat leges ab eo recedentes. Consultius præterea agit Imperans, si mutationem revocat ad similitudinem & conformitatem quandam cum probatis civium aut vicinarum gentium moribus seu institutis.

§. XV.

Principis est condere leges universales & paucas, omnes enim motus animi & corporis, legibus succingi nec possunt nec debent. Speciales & vanæ leges mutatione quadam sunt in communes reducendæ vel penitus extirpandæ. Hoc autem sensim sensimque fiat, ne mûsca propulsa, totum cives occasionem arripiant excutienti jugum.

§. XVI.

Mentionem quoque omnimodæ abrogationis legum §. 4. injecimus, quæ in casibus sine §. cit. enumeratis, locum præcipue obtinet. Hæc tamen clarius, opinor, elucescent, simulac paucis exhibeantur casus poscentes, ut aliæ mox in locum abrogatarum fanciantur leges. Quando nimirum insignia quæstuum genera vel earum cultores alias ad incitas redigerentur; meliorum Cives expertes fierent institutorum; sola abrogatio nutret ex-
leges,

leges, varia inferret vitia, abusus licentiamque, nec non ancipitem excitaret curam ejus, quid in calu quovis obvio pro norma sit habendum; quando ut breviter summatimque dicam, necessitas adsit politica, prudens Imperans leges tum ferre novas omniaque ad salutem publicam dirigere novit.

§. XVII.

Singulae licet civitates certum sibi conveniens Systema Oeconomicum elegerint ratumque habeant; de omnibus nihilo tamen minus valet, illa quaestuum genera, quae ad independentiam floremque conducunt perennem, praeter aliis esse commendandas & sublevandas, firmandas atque tutandas. Republica autem labante & extremos quasi halitus efflante, remedia quaevis praesentissima adhibenda sunt atque in auxilium vocanda. Priorum exempla possunt esse agriculturae partes: posteriorum commercia & fabrica. (Haec tamen caute & debite explicata volumus.) Diversus autem hic civitatum status, varias in qualibet necessarias parit mutationes, quas omnes prudenter regnans, ad prudentiae regulas revocare, nec non ad civium suorum commoda Deique gloriam optime scit dirigere. Sed
manum de tabula.

S. D. G.

